

AŞIRI KREDİ GENİŞLEMELERİNE BİR ÖNLEM OLARAK MAKRO İHTİYATİ POLİTİKALAR VE TÜRKİYE UYGULAMASI

MACRO PRUDENTIAL POLICIES AS A MEASURE TO EXCESSIVE CREDIT EXPANSION AND IMPLEMENTATION IN TURKEY

*Ahu Meryem ERDOĞAN**

*Republic of Turkey, Public

Procurement Authority

*Türkiye Cumhuriyeti, Kamu

İhale Kurumu

Mail/E-posta:

ahumeryemerdogan@kik.gov.tr

ORCID ID:

0000-0002-5604-9482

Başvuru tarihi/Received:

23.10.2020

Kabul Tarihi/Accepted:

22.12.2020

Özet

2008 yılı küresel finansal krizi 1929 yılı Ekonomik Buhranı sonrasında dünya çapında yaşanan en sarsıcı kriz olmuştur. Yaşanan kriz nedeniyle, 2008 yılından sonraki ilk yıllarda gelişmiş ülkelerde uygulanan parasal genişleme politikaları, sermaye akımlarının gelişmekte olan piyasalara yönelmesine yol açmıştır. Bu süreçte gelişmekte olan ülkelerin finansal piyasalarında aşırı kredi genişlemeleri, yüksek sistemik riskler ve cari işlem açıkları yaşanmıştır. Dolayısıyla yeni hedeflerle birlikte yeni araçlara ihtiyaç duyulmuş ve bu doğrultuda makro ihtiyati politika tedbirleri uygulanmaya başlanmıştır. Bu çalışmaya; takipteki krediler, bankaların toplam aktifleri, toplam kâr (bilanço net kârı), Euro/Dolar paritesi, BIST 100 endeksi ve Türkiye'de 2007-2017 yılları arasında uygulanan makro ihtiyati politika önlemleri için oluşturulan politika değişkeni bağımsız değişkenler olarak dâhil edilmiştir. Çalışmanın sonunda, bu değişkenlerin aktif büyüklük olarak Türkiye'nin önde gelen 7 bankasının bireysel kredi büyümesine etkisi araştırılmıştır. Araştırmada değişkenlerin logaritmik büyümesi esas alınarak Panel Veri Modeli kullanılmış ve Hausman Testi, Otokorelasyon Testi, Baltagi ve Wu Testi, Modifiye Wald Testi ve Newey Tahmincisi uygulanmıştır.

Anhtar Kelimeler: Makro ihtiyati politikalar, 2008 finansal krizi, aşırı kredi genişlemeleri.

Abstract

The global financial crisis of 2008 was the most shocking crisis in the world after the 1929 Economic Depression. Due to the crisis experienced, the monetary expansion policies implemented in developed countries in the first years after 2008 caused capital flows to divert into emerging markets. During this period, the financial markets of developing countries experienced excessive credit expansion, high systemic risks and current account deficits. Therefore, new tools were needed together with new targets and macro prudential policy measures started to be implemented in this direction. To this study; non-performing loans, total assets of banks, total profits (balance sheet net profit), the Euro/Dollar parity, BIST 100 index and the policy variable created for the macro-prudential policy measures implemented between 2007-2017 years in Turkey were included as independent variables. At the end of the study, the impact of these variables on the personal loan growth of 7 leading banks in Turkey, as active size, were investigated. In the study, Panel Data Model was used based on the logarithmic growth of variables and Hausman Test, Autocorrelation Test, Baltagi and Wu Test, Modified Wald Test and Newey Estimator were applied.

Key Words: Macro prudential policies, 2008 financial crisis, excessive credit expansion.

GİRİŞ

2008 yılı küresel finans krizi, Büyük Buhran'dan bu yana yaşanan en büyük finansal kriz olarak nitelendirilmiştir. Amerika Birleşik Devletleri (ABD) subprime piyasalarında ortaya çıkan kriz önce konut piyasalarına, daha sonra farklı finansal piyasalara sıçramıştır. Herhangi bir krizde olduğu gibi bu krizin diğer ülkelere yayılmasında da çeşitli katalizörler ve hızlandırıcılar rol oynamıştır. Bu kapsamda, krizin tetikleyicisi bir sonraki karmaşanın da öncüsü olan ABD'deki konut fiyatlarının tersine dönüşü, krizin katalizörü ise daha önce benzeri görülmeyen finansal ürünlerin konut ve ipotek piyasalarında denetimsiz bir şekilde kullanılması olmuştur.

Bu anlamda ABD konut fiyatlarındaki keskin düşüşlerin tetiklediği küresel mali kriz, hisse senedi piyasasında yaşanan önemli kayıplarla birlikte ciddi bir kredi krizine dönüşmüştür. Süreç içerisinde ABD'de daha büyük sorunlar yaşanacağına yönelik olumsuz beklentiler, piyasa krizini büyük bir mali kargaşaya çevirerek çok sayıda gelişmiş ve gelişmekte olan ekonomiyi derinden etkilemiştir. Her ne kadar krizin ilk aşamasında likidite sorunlarına doğrudan maruz kalan bankalar sınırlı sayıda kalmışsa da krizin ikinci aşamasında varlıklarla bağlantılı subprime piyasaları krizin olumsuz etkileriyle ciddi değer kayıpları yaşamıştır. Nihai aşamada ise başta ABD ve Avrupa bankaları olmak üzere finansal piyasalarda yaşanan problemler pek çok ülke ekonomisine ve bankacılık sistemine büyük zararlar vermiştir (Longstaff, 2010: 437-440).

Dolayısıyla yaşanan finans krizinde gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin finans piyasaları, küresel kriz sarmalına hazırlıksız bir halde ve yeni finansal gelişmelere uyum göstermeyen yapılara sahipken yakalanmıştır. Kur ve vade uyumsuzlukları büyük ve yoğun kredi risklerine neden olmuştur. Düzenleyici aktörlerin ekonomideki çıkar çatışmalarını ve bilgi sorunlarını yeteri kadar ciddiye almaması sebebiyle, bu durum hem finans hizmetlerinden yararlananlara zarar vermiş hem de sistemik riske yol açan potansiyel zincir reaksiyonları güçlenerek artış göstermiştir (BIS, 2011: 29; Dewatripont vd., 2010: 11-12). Bir aşamadan sonra gelişmiş ülkeler söz konusu finans krizinin sarsıcı etkilerini gidermek için faiz oranlarını aşağı çeken genişletici para arzı politikalarına yönelmiştir. Bu politikalar gelişmekte olan ülkelerin faiz oranlarını nispi olarak yukarı çektiği için bu ülkelere yoğun sermaye akımları başlamıştır ve bu akımların gelişmekte olan ülkelerin piyasalarına yansması aşırı kredi genişlemeleri şeklinde olmuştur. Bu kapsamda, aşırı kredi genişlemelerinin ülke ekonomilerine verdiği zararı giderebilecek ve kısa zamanda ekonomik göstergeler üzerinde olumlu etkiler yapabilecek yeni politika tedbirlerinin hayata geçirilmesine ihtiyaç duyulmuştur. Makro ihtiyati politika tedbirleri de bu yeni politika demeti içerisinde öne çıkan uygulamaların başında gelmiştir.

Bu çalışmada öncelikle 2008 yılı küresel finans krizi ile aşırı kredi genişlemeleri arasındaki ilişki üzerinde durulmuştur. İkinci aşamada, Türkiye özelinde aşırı kredi genişlemelerinin ekonomiye verdiği zararları ortadan kaldırmak amacıyla Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB) ve Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) tarafından 2007 yılı itibariyle adım adım uygulamaya alınan ve 2017 yılını da kapsayan dönem içerisinde etkili olan temel makro ihtiyati politika tedbirlerine yer verilmiştir. Sonraki aşamalarda ise aşırı kredi genişlemeleri ile makro ihtiyati politikalar arasındaki ilişkileri araştıran literatür çalışmalarına değinilerek, anılan

dönem içerisinde Türkiye’de uygulanan makro ihtiyati politika tedbirlerinin, takipteki kredilerin, bankaların toplam aktiflerinin, toplam kârın (bilanço net kârı), Euro/Dolar paritesinin ve BIST 100 endeksinin aktif büyüklük açısından Türkiye’nin ilk 7 büyük bankasının bireysel kredi büyümesi üzerindeki etkisi Panel Veri Modeli çerçevesinde analiz edilmeye çalışılmıştır.

2008 YILI FİNANS KRİZİ VE AŞIRI KREDİ GENİŞLEMELERİ

Aşırı kredi genişlemeleri hisse senedi fiyatlarındaki ani artış ve azalışlarla birlikte görülen ve ekonomik göstergeler üzerindeki negatif etkisi oldukça güçlü olabilen hareketlerdir. Bu hareketlerin çıkış noktası genellikle türev piyasalarda yapılan yüksek hacimli finansman işlemleridir (Cottarelli vd., 2005: 84-85). 2008 yılı küresel finans krizi öncesinde başta ABD ekonomisi olmak üzere pek çok ülkede konut ve kurumsal finansman piyasalarında derin türev piyasalar oluşturulmuştur. Uygun koşullar ve teminatlandırılmış borç yükümlülükleri büyük ölçekli türev piyasaların büyümesini hızlandırmıştır (Jordà vd., 2011: 341-342). Ancak aşırı kredi genişlemelerine de kaynaklık eden bu piyasalar, bir süre sonra hem küresel krizin çıkış noktasını oluşturmuş, hem de krizin derinleşmesine neden olan temel faktörler olarak öne çıkmıştır.

Söz konusu dönemde dünya genelinde kurumsal yapıların ve yasal çerçevelerin iyileştirildiği ve gelişmekte olan ülkelerin daha verimli finansal piyasalara sahip olduğu yönünde görüşler oluşmuştur. Ancak bu görüşler, aşırı kredi büyümesinden ve büyük cari işlemler açısından kaynaklanan kırılganlıkların yeterince dikkate alınmasına engel olmuştur. Diğer yandan ülkeler arası ticarete kredi hacminin artması kredi kalitesinin bozulmasını da beraberinde getirmiştir. Süreç içerisinde makroekonomik problemler sistemli bir bakış açısıyla ele alınmamış, hatta yabancı bankalardan doğrudan borçlanma yoluna gidilmesi teşvik edilmiştir. Bu itibarla piyasalarda uygulanan düşük faiz oranları ve kısıtlı risk algılamaları sistem içindeki sorunların altında yatan temel sebeplerin su yüzüne çıkmasını engellemiştir (Acharya vd., 2009: 89-92).

Belli bir zaman sonra çeşitli düzenleyici tedbirlerle sermaye akımlarında yaşanan problemlere cevap verilmeye çalışılmışsa da bu durum kredi akımlarını ve bu akımlardaki tersine dönüşün etkilerini daha da kötüleştirmiştir (Claessens vd., 2010: 288). Krizin aniden patlak vermesi ve oluşan mali karmaşayla da birlikte süreç daha karmaşık bir hale gelmiştir (Bakker ve Gulde, 2010: 42). Türev piyasaları kriziyle başlayıp sistem krizine dönüşen sürecin sonunda aşırı kredi genişlemelerinin etkileri daha geniş bir alana yayılmış, ekonomide yüksek enflasyon ve düşük büyüme oranlarıyla karşılaşmıştır (Barajas vd., 2007: 16). Bu çerçevede kriz esnasında yaşanan deneyimler, ekonomide finansal bir kriz yaşanmasının temel nedenlerinden birinin hızlı ve düzensiz aşırı kredi genişlemeleri olabileceğini ortaya koymuştur.

TÜRKİYE’DE 2007-2017 YILLARI ARASINDA UYGULANAN MAKRO İHTİYATI POLİTİKALAR

Makro ihtiyati politikalar en genel haliyle sermaye, varlık ve likidite temelli politikalar ve bu politikalar aracılığıyla parasal aktarım mekanizmaları çerçevesinde çeşitli finansal risklere karşı önlemler alınmaktadır. Bu önlemler sayesinde düşük faizli bir ortamda piyasaya bol likidite sağlanarak fonlama

piyasalarındaki çarpıkların giderilmesi ve özel sektöre verilen kredilerde döngüsel olmayan daralmaların azaltılması hedeflenmektedir (Beyer vd.,2017: 4-7). Dolayısıyla makro ihtiyati politikaların genel amacı; finansal sistemi bozan, sistemin işleyişini kesintiye uğratan ve makroekonomik istikrarsızlıklara neden olan sistemik riskleri sınırlandırarak ekonomik gelişmenin ve kalkınmanın sağlanabilmesidir (Bakker ve Gulde, 2010: 43-45).

Bu anlamda, 2008 yılında yaşanan küresel krizle birlikte özellikle gelişmekte olan piyasalara yönelen yüksek hacimli sermaye akımlarının yol açtığı aşırı kredi genişlemelerinden korunmak ve sistemik riskleri azaltmak için pek çok ülke makro ihtiyati politika tedbirleri uygulamaya başlamıştır. Bu tedbirler sayesinde hem mevcut krizin ekonomi üzerindeki olumsuz etkilerinin hafifletilmesi, hem de yeni piyasa düzenine yönelik olarak daha etkin politika araçları geliştirilerek sonradan yaşanabilecek krizlere karşı önlem alınması amaçlanmıştır (Davis vd., 2016: 361-362).

Konuya Türkiye özelinde bakıldığında, 2008 yılı finans krizi ve hemen sonrasında küresel likidite döngülerindeki risklerin azaltılması için yoğun çalışmalar yapıldığı görülmüştür. Küresel krizin yaklaşmakta olduğunu tespit eden mali ve finansal otoriteler, ülkeye giriş yapan sermaye akımlarının neden olduğu aşırı kredi genişlemeleri karşısında, 2007 yılından itibaren toplam talebin kompozisyonunu değiştiren ve ekonomide riskli varlıkların birikmesini önleyen çok amaçlı daraltıcı ve genişletici makro ihtiyati politika tedbirlerine başvurmuştur. Yapılan çalışmalarda öne çıkan politika araçları özellikle 2011-2017 yılları arasındaki dönemde daha yoğun bir şekilde kullanılmıştır (TCMB, 2014: 2-3).

Yeni politika anlayışı çerçevesinde çeşitli zorunlu karşılık oranlarına, rezerv opsiyon katsayılarına ve kısa vadeli faiz oranlarının asimetrik olarak şekillendirildiği faiz koridoruna yönelik eğilim artış göstermiştir. Kullanılan araçlarla yurtiçi tüketimin ve enflasyon beklentilerinin baskılanması yolunda önemli adımlar atılmış, ekonomik canlanmaya zarar vermeden mali ve parasal dengenin kurulması amaçlanmıştır (Vural, 2013: 33-34). Bu doğrultuda başta TCMB ve BDDK olmak üzere finans piyasası kurumları; esnek ve etkin likidite yönetimi uygulamalarının bankacılık sektörünün ayrılmaz bir parçası olmasını sağlayan bir çerçevede hareket etmiştir (Özatay, 2013: 56-62). Söz konusu finansal kurumların anılan süreç içerisinde yoğun olarak kullandığı araçların neler olduğuna aşağıda 4 başlık halinde yer verilmiştir.

Asimetrik Faiz Koridoru

Merkez bankaları piyasayı belirli bir politika faiz haddine yaklaştırmak istediğinde koridor sistemini kullanmakta ve bu koridorun sınırlarını borç alma ve borç verme faiz hadlerini belirleyerek çizmektedir. Borç verme faiz oranında, merkez bankası bu faizin seviyesini belirlemekte ve gecelik likidite sıkışıklığına düşen bankaya ancak bu seviyeden borç verebileceğini ilan etmektedir. Borç alma faiz haddinde ise, bir bankanın fon fazlası bulunmakta ve bu banka elindeki fon fazlasını merkez bankasınca belirlenen borç alma faiz haddi üzerinden merkez bankası mevduatlarına yatırarak faiz getirisi elde etmektedir (Özatay, 2013: 441-443). Türkiye’de bu işlemlerin yapıldığı piyasalar TCMB bünyesinde çalışan bankalararası para piyasası ile Borsa İstanbul (BIST) Repo-Ters Repo Pazarıdır. Bu pazarlarda bankalar diğer bankalarla

ya da merkez bankası ile iletişime geçerek kısa süreli likidite sıkışıklığını en uygun maliyetle gidermeye çalışmaktadır.

Faiz koridoru geleneksel enflasyon hedeflemesi uygulamalarında kullanılan bir araçtır; ancak Türkiye’de TCMB tarafından özellikle 2010-2014 yılları arasında farklı dönemlerde makro ihtiyati politika aracı olarak asimetrik ve dar bir bantta işlem gören, daha hızlı ve daha esnek bir yapıya kavuşturulmuştur. Koridorun genişliği arttıkça belirsizlik de artacağından, tahmini risk oranının üzerine çıkmak istemeyen bankalar arz edecekleri kredi miktarında daha temkinli davranmaya yönelmiştir (Binici vd., 2016: 28-29). Faiz koridorunun asimetrik ve genişleyen bir yapıda kullanılması ve bu sayede ekonomik aktörlerin politika faizini tahmin edebilme kabiliyetlerini düşürmesi kısa vadeli sermaye girişlerinin yavaşlatılmasında oldukça etkin bir politika aracı olmuştur; çünkü bu yapı belirsiz bir ortam yaratarak riski artırdığı ve kısa vadeli faizlerin ortalama getirisini düşürdüğü için spekülasyon hareketlerin getiri/risk oranının azalmasına yol açmıştır (Başçı ve Kara, 2011: 6). Bu özellikleriyle asimetrik faiz koridoru sistemi, TCMB dâhil, merkez bankalarının piyasa beklentilerini doğru analiz etmeleri ve piyasayı arzu ettikleri yönde etkileyebilmeleri halinde finansal istikrara oldukça önemli katkılar sunmuş, ayrıca merkez bankalarının piyasadaki gücünü arttırarak ekonomik aktörlere daha sağlıklı gelecek sinyalleri veren bir sistem olarak şekillenmiştir (Gedikli, 2017: 38-39).

İlgili dönem bazında Türkiye için temel amaç, ülkenin finansal istikrarını tehdit eder konuma gelen ve TL’nin aşırı değerlenmesine yol açarak piyasadaki kredi hacmini büyük ölçülerde etkileyen kısa vadeli sermaye akımları karşısında ekonomik parametreleri güçlendirerek sağlıklı işlemler yapmak olmuştur. Dolayısıyla kredi hacmindeki artışı frenleyebilmek için koridorun alt sınırı kademeli olarak yükseltilmiştir. 2011 yılının sonuna gelindiğinde ise borç alma faiz haddinden giderek uzaklaşan politika faizi faiz koridorunun en üst seviyesinde bulunan borç verme faiz haddine yaklaştırılarak ara ara piyasadaki likidite daraltılmıştır. Bu sayede özellikle kredi büyümesinin daha sağlıklı oranlara çekilmesinde TCMB likidite politikasını daha aktif bir şekilde kullanmış ve faiz koridorunun makul seviyelerde hareket etmesini sağlayarak bu sistemi önemli bir makro ihtiyati politika aracı olarak kullanmıştır. 2013 yılı Mayıs ayına gelindiğinde ise TL’de önemli değer kayıpları yaşanmaya başlanmış ve bu kayıplar enflasyon beklentilerini olumsuz yönde etkilediği için TCMB daha temkinli bir para politikası uygulamayı tercih ederek hem parasal sıkılaştırmaya gitmiş hem de gecelik borç verme faiz oranını yükseltmek suretiyle faiz koridorunu yukarı çekerek genişletmiştir. TL’deki değer kaybının 2014 yılında da sürmesiyle birlikte risk primlerinin değeri ve haftalık repo faiz oranı yüzdesel olarak artırılarak daha sıkı bir para politikasına geçilmiştir (Arıcan ve Tanınmış Yücememiş, 2015: 9-10).

Zorunlu Karşılıklar

2008 yılı küresel finans krizi itibarıyla merkez bankaları yeni çözüm stratejileri çerçevesinde piyasadaki likidite yönetimini iyileştirmek için çeşitli araçları farklı yöntemlerle kullanmaya başlamıştır. Bu araçlardan biri de zorunlu karşılık oranı olmuştur. Bilindiği üzere yaşanan krizden bağımsız olarak zorunlu karşılık oranları hali hazırda merkez bankaları tarafından sıklıkla kullanılan bir araçtır. Örneğin, TCMB bu aracın kullanılmasında öncelikle ilgili oranın seviyesini belirlemiş, sonraki

aşamada bankaların mevduat miktarları ile bu oranın çarpımı ile elde edilen meblağın kendi bünyesinde toplanılmasını zorunlu kılmıştır. Bu hesaplamada kullanılan zorunlu karşılık oranı, banka ve diğer finansal kuruluşların bilançolarında yer alan mevduatları ile kredi ve benzeri yükümlülüklerine karşılık olarak TCMB’de tutulması gereken rezerv miktarını gösteren ve kanuni olarak belirlenen oran olmuştur. Söz konusu oran banka yükümlülüklerinin çeşidine, bu yükümlülüklerin tabi olduğu koşullara, vadelerine ve yükümlülüğün hangi para biriminden olduğuna göre farklılık göstermiştir.

Türkiye’de 2008 yılı finansal krizi ile birlikte fiyat istikrarı ile finansal istikrarın mutlaka bir arada ve uyumlu bir şekilde yürütülmesi gerektiği daha iyi anlaşılmıştır. Kriz zamanında alınan olağanüstü tedbirlerin normal seviyelere çekilebilmesi için 2010 yılının Nisan ayında TCMB bünyesinde krizden çıkış stratejileri uygulanmaya başlanmıştır. Dolayısıyla kriz esnasında alınan tedbirler aşamalı olarak kaldırılırken zorunlu karşılık oranları da yine kademeli olarak geri çekilmiştir. Bununla birlikte makro ihtiyati politikaların ekonomide yaşanan istikrarsızlıklara etkin çözümler sunabilmesinin önemine giderek daha fazla vurgu yapılmış ve 2010 yılından itibaren alternatif politika araçlarına ağırlık verileceği bilgisi kamuoyu ile sıklıkla paylaşılmaya başlanmıştır. Acil önlemleri devreye sokabilmek adına; düzensiz, kısa vadeli ve aniden çıkış yapabilecek sermaye girişlerinin artışını engellemek amacıyla faiz oranları artışı yerine alternatif politikalar seçilmiştir. Bu doğrultuda zorunlu karşılık oranları artırılmış, finansal yükümlülüklerin vadeleri uzatılmış ve kısa vadeli faiz oranları sermaye akımlarının düzensiz gelişini engelleyebilecek şekilde düşürülmüştür (Başçı ve Kara, 2011: 4-5, TCMB, 2013a: 77-78). Dolayısıyla TCMB zorunlu karşılıklar sayesinde likidite yönetiminde kendisine geniş bir alan bularak ekonomik dinamikleri etkileyebilmiştir. Piyasanın likidite azlığı veya fazlalığıyla karşılaşması durumunda zorunlu karşılıklar bu açıklık veya fazlalığı ortadan kaldıracak şekilde ayarlanmıştır. Bu sayede piyasadaki dengesizliklerin faiz oranları ile döviz kurları üzerinde baskı oluşturmasının önüne geçilmiştir. Zorunlu karşılıkların düşürülmesi halinde bankaların hareket alanı genişleyeceğinden ve daha önce zorunlu karşılığa gitmiş olan mevduat serbest kalacağından bankalar tercihen serbest kalan mevduatın bir kısmını rezerv şekline dönüştürülebilmiştir (Alper ve Tiryaki, 2011: 15; Özatay, 2011: 41-42).

Rezerv Opsiyon Mekanizması (ROM) Uygulaması

2008 yılı küresel finans kriziyle birlikte değişen merkez bankacılığı anlayışı çerçevesinde yeni politika araçlarına yönelik olarak oluşan ihtiyaçlar da farklılaşmıştır. Geliştirilen araçlar içerisinde temel olarak sermaye hareketlerinin ekonomiye aşırı oynaklık ve kırılganlık getirmesini engelleyebilmek adına kullanılan unsurlardan birisi de Rezerv Opsiyon Mekanizması (ROM) olmuştur. TCMB’nin döviz rezervlerini güçlendiren ve bankalara likidite yönetimlerinde daha esnek bir hareket alanı sağlayan ROM’un özellikle döviz kuru üzerindeki etkisi, bu yeni aracın piyasadaki işlevini ve gücünü anlamak açısından oldukça önemli sonuçlar vermiştir (TCMB, 2013b: 16).

Piyasalarda kriz sonrası ortaya çıkan aşırı risk artışı ile sermaye akımlarındaki dalgalanmaların getirdiği oynaklıklar, 2010 yılından itibaren, merkez bankalarının dış şoklara karşı finansal istikrarı destekleyen ve sağlamlaştıran yeni finansal politika

araçları üretmesine yol açmıştır (Oduncu vd., 2013: 2;, Eroğlu ve Kara, 2017: 86). Bu kapsamda bankacılık sektörünün olması muhtemel likidite şoklarına karşı hazırlıklı olması için her şeyden önce yeterli likiditeye sahip olması gerekli kılınmıştır. Fonlama kalitesi ne kadar yüksek olursa orta ve uzun vadede bankaların likidite riski ile karşılaşma ihtimalleri de o ölçüde düşük olmuştur. Bu kapsamda bankaların düzenleyici otoriteler tarafından belirlenen sınırlar dâhilinde hareket etmeleri ve yine bu otoritelerin tespit ettiği likidite karşılama oranları doğrultusundaki çalışmaları sıkıntısız bir ortamda faaliyette bulunmalarını mümkün hale getirmiştir. ROM yapısı itibariyle, yabancı para cinsi kaynaklarda yaşanabilecek herhangi bir sıkıntı veya olağandışı dalgalanmalar karşısında, sistemin sağlıklı işlemlerini teminen yerleştirilen bir tampon görevi üstlenmiştir. TCMB, ROM'un otomatik bir dengeleyici unsur olarak çalışabilmesi ve finansal istikrarın elde edilmesine katkı sağlayabilmesi için rezerv opsiyon katsayılarını zamanla artırmıştır (Arıcan ve Tanınmış Yücememiş, 2015: 9-12).

Bununla birlikte, 2011 yılı itibariyle küresel ekonomilerde risk iştahındaki oynaklığın artmasıyla birlikte piyasanın riskten kaçınma eğilimi de artış göstermiştir. Yaşanan bu yeni gelişmeler karşısında bankacılık kesiminin likidite ihtiyacı yükselmiştir. Ancak riskten kaçınma eğilimi nedeniyle piyasadaki fon bulma kaynaklarının giderek azalması ve maliyetlerinin yükselmesi neticesinde TCMB bankaların bu ihtiyacına cevap verebilmek için ilgili oranlarda 2011 yılı Ağustos ayı itibariyle farklılığa gitmiştir (Alper vd., 2012: 1-2; TCMB, 2013b: 8). Ayrıca fonlama maliyetlerinin ROM ile değiştirilmesi neticesinde, bankaların diğer fon kaynaklarını kullanma ihtiyacı azalmış ve bu durum bahsi geçen kaynaklara olan talebi düşürerek piyasadaki faiz oranlarını değiştirmiştir (Küçüksaraç ve Özel, 2012: 5).

Nihai olarak bakıldığında, ROM hem dış şoklar karşısında endojen ayarlamalar yapmayı sağlayan ve otomatik dengeleyici niteliği olan bir araç, hem de parametreleri eksojen olarak ayarlanabilen etkili bir mekanizma olarak şekillenmiştir. Dolayısıyla bankalar açısından döviz müdahaleleri ve döviz rezerv gereksinimleri karşısında etkin sonuçlar verebildiği için dönem itibariyle makroekonomik ve finansal istikrarın sağlanmasında yararlı bir araç olarak kullanılmıştır. Ancak mali ve parasal otoritelerce, bu aracın pratik uygulamaları hakkında net bir sonuca ulaşmadan önce farklı şoklar karşısındaki etkinliğinin test edilmesinin önemli olduğu vurgulanmıştır (Alper, Kara ve Yörükoğlu, 2013: 14).

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu Tarafından Alınan Makro İhtiyati Tedbirler

Türkiye'de finans sisteminin çok büyük bir kısmı bankacılık sektöründen oluşmaktadır. Bu doğrultuda ülkedeki finansal istikrarın sağlanmasının ön koşulu bankacılık sisteminin ayakta, sağlam ve işleyen bir vaziyette tutulmasından geçmektedir. Bu doğrultuda 5411 sayılı Bankacılık Kanunu finansal piyasalarda güvenin ve istikrarın sağlanması, kredi sisteminin etkin bir şekilde çalışması, tasarruf sahiplerinin hak ve menfaatlerinin korunmasına ilişkin usul ve esasların yerine getirilmesi konusundaki yetki ve sorumluluğu BDDK'ya vermiştir. BDDK anılan Kanuna dayalı olarak 08.06.2011 tarihinde Resmi Gazetede yayımlanan 637 sayılı Kanun Hükmünde Kararname uyarınca oluşturulan Finansal İstikrar Komitesi'nin asli üyelerinden birisi olmuştur.

BDDK tarafından 2007-2017 yılları arasındaki dönemde yapılan çalışmalar ve düzenlemeler, ilgileri doğrultusunda, ek makro ihtiyati önlemlerle desteklenmiş ve bu destekleme faaliyetlerinin her biri finansal sisteme yasal bir zemin üzerinden dâhil edilmiştir. Bu kapsamda BDDK tarafından anılan dönemde hayata geçirilen makro ihtiyati politika tedbirlerini ve düzenleme değişikliklerine yönelik konu başlıklarını aşağıdaki şekilde sınıflandırmak mümkün olmuştur (BDDK, 2010)¹;

- Kredi kartı limitlerinin ve asgari ödeme oranlarının artırılması,
- Kredi kartı taksitlerine uygulanan risk ağırlıklarının artırılması,
- Bireysel kredi kartlarının tüketici kredisi kapsamına alınması,
- İhracat ve KOBİ kredilerinde genel karşılık oranının düşürülmesi,
- Bankaların sermaye yeterliliği oranının hesabında taşıt kredilerinin risk ağırlığının artırılması,
- Taşıt kredileri için bankalarca daha yüksek genel karşılık ayrılması,
- Tüketici kredileri ve kredi kartlarında taksit sınırlaması getirilmesi,
- Kredi/değer oranının taşıt kredilerine uygulanması.

AŞIRI KREDİ GENİŞLEMESİ VE MAKRO İHTİYATİ POLİTİKALAR ÜZERİNE LİTERATÜR ÇALIŞMASI

Alper vd. (2015) tarafından zorunlu karşılık oranı politikasının banka kredileri ile nasıl bir etkileşim halinde olduğu araştırılmıştır. Dinamik Panel Yöntemi ile yapılan çalışmada, zorunlu karşılıklardaki artış nedeniyle banka likiditesindeki ve kredi arzındaki düşüşle birlikte çalışan yeni bir kanalın varlığına işaret edilmiştir. Zorunlu karşılıklar yoluyla nicel sıkılaştırmaya gidilmesinin hem fonlama ihtiyaçlarını hem de bankacılık sisteminin likidite durumunu etkilediği anlaşılmıştır. Bu doğrultuda banka likiditesindeki değişikliklerin bankanın borç verme davranışı üzerinde etkili olduğu tespit edilmiştir.

Ayyagari vd. (2017), 2002-2011 yılları arasındaki dönemi ele aldıkları çalışmalarında yaklaşık olarak 1,3 milyon şirketin verilerini kullanarak 59 ülkede hayata geçirilen 12 farklı makro ihtiyati politikanın etkilerini analiz etmiştir. Başta küçük ölçekli işletmeler olmak üzere, banka dışı finansmanın sınırlı olduğu bir ortamda, makro ihtiyati politikaların daha düşük bir kredi büyümesiyle ilişkili olduğu, söz konusu politikaların özellikle gelişmekte olan piyasalardaki yeni kurulmuş firmalar üzerinde etkili olduğu sonucuna varılmıştır.

TCMB genel olarak 2010-2014 yılları arasında asimetrik faiz koridorunu finansal araçların borç verme iştahını azaltmaya yönelik bir araç olarak kullanmıştır. Bu doğrultuda Binici vd. (2013), bankaların kredi verme güdülerinin ve kredi arzının önemli göstergelerinden biri olan kredi-mevduat faiz farkının faiz koridoru ile olan etkileşimini analiz etmiştir. Yapılan analizin sonuçlarına göre, asimetrik faiz koridoru sisteminde birden fazla kısa vadeli faizin likidite politikası ile eşgüdümlü bir şekilde kullanılabilmesi, TCMB'nin hem kredi faizini hem de mevduat faizini etkileyebildiğini göstermiştir.

Bruno vd. (2015), 12 Asya-Pasifik ekonomisi tarafından 2004-2013 yılları arasında uygulanan yurtiçi makro ihtiyati politikaların ve sermaye yönetim politikalarının

¹ Bu düzenlemelere ilişkin ayrıntılı bilgilere çalışmanın Ekler bölümünde yer verilmiştir.

kapsamlı bir analizini yapmıştır. Söz konusu ampirik çalışmada makro ihtiyati politikaların para politikası ile etkileşimi dikkate alınmıştır. Analiz sonuçlarına göre makro ihtiyati politikaların parasal sıkılaşmayı güçlendiren para politikalarını tamamlamaları halinde çok daha etkin oldukları vurgulanmıştır.

Bulut (2015), Koentegrasyon DOLS yöntemi ile faiz koridorunun fon miktarı ve fon maliyeti üzerinde yarattığı etkilerin neler olduğunu araştırmış ve 2011-2015 yılları arasındaki dönem için faiz koridoru uygulamasının meydana getirdiği belirsizliğin krediler üzerinde sınırlayıcı bir etkiye sahip olduğunu tespit etmiştir.

Bumin ve Taşkın (2015), BDDK tarafından alınan tedbirlerin amaçlanan hedeflere cevap verip vermediğini araştırdıkları çalışmalarında Welch's testi ile Türkiye'de 2010 yılı 4. çeyreği ile 2015 yılı 3. çeyreği arasında kalan dönemde yürürlüğe giren makro ihtiyati tedbirlerin perakende krediler ve şirketlere sağlanan krediler üzerindeki etkisini incelemiştir. Testin sonuçlarına göre tüketici kredileri ile ilgili tedbirler arasında özellikle araç kredilerine sınırlama getirmeyi amaçlayan önlemlerin daha etkili sonuçlar verdiği anlaşılmıştır. Yine benzer bir şekilde, konut kredilerinde ve genel amaçlı tüketici kredilerinde de belli bir gerileme olduğu kaydedilmiştir. Ayrıca kredi kartı taksitlerine sınırlama getirilmesi sonucunda kredi kartı kullanımında azalma olduğu tespit edilmiştir. Dolayısıyla BDDK tarafından uygulamaya konulan makro ihtiyati tedbirlerle başarılı sonuçlar elde edildiği sonucuna varılmıştır.

Claessens vd. (2013), gelişmekte olan piyasalarda bankacılık sistemlerindeki güvenlik açıklarını azaltmaya yönelik makro ihtiyati politikaların kullanımını incelemiştir. Çalışmada başta 2008 yılı küresel krizi olmak üzere finansal krizlerin yarattığı yüksek maliyetlerin ekonomi üzerindeki yıkıcı etkilerine vurgu yapılmıştır. Çalışmaya göre, bu tür politikalar güvenlik açıklarının azalmasına katkı sağlamış ve ekonomide daha büyük bir hafıza oluşturarak olumsuz döngülerin giderilmesine yardımcı olmuştur.

Epure vd. (2017), makro ihtiyati politikaların yerel banka kredisi döngüleri üzerindeki etkilerini ve uluslararası finansal standartlarla olan etkileşimlerini analiz etmiştir. Çalışmada daha sıkı makro ihtiyati politikaların uygulanması ile hane halkı kredilerinde görülen ciddi düşüşler arasında bir ilişki olduğu görülmüştür. Bu politika araçlarının yerel para cinsinden kredilere kıyasla yabancı para cinsinden krediler üzerinde daha fazla etkili olduğu anlaşılmıştır. Ayrıca küresel risk iştahının yüksek olması ve diğer ülkelerde genişletici para politikalarının uygulanması halinde, daha sıkı makro ihtiyati politikaların döviz kredilerini azaltıcı yönde hareket ettiği tespit edilmiştir.

Kruszka ve Kowalczyk (2011) tarafından yapılan çalışmada, 2008 yılı finansal krizinden sonra alınan makro ihtiyati tedbirler sayesinde Polonya Finansal Denetim Otoritesi'nin ek bir sermaye tamponu biriktirmeleri konusunda bankaları ikna etmeyi başardığı ifade edilmiştir. Böylelikle Polonya'nın likidite gereksinimleri de dâhil olmak üzere uygulamaya koyduğu düzenlemelerin küresel çapta uygulama alanı bulabilecek etkin sonuçlar verebileceği ortaya konulmuştur.

Yüceyılmaz vd. (2017) tarafından yapılan analizlerde, tüketici kredilerinin artış hızını kontrol altına almak amacıyla BDDK tarafından 2011 ve 2013 yılları arasında yapılan değişikliklerin etkileri araştırılmıştır. Analiz sonucunda BDDK tarafından yapılan

genel karşılıklardaki artış ve tüketici kredilerine vade sınırlaması getirilmesi düzenlemelerinin tüketici kredileri üzerinde kısıtlayıcı bir etkiye sahip olduğu anlaşılmıştır.

MODEL VE ANALİZ

Araştırma Konusu ve Model

Bu çalışmada Türkiye’de faaliyet gösteren ve son yıl bilançoları itibariyle aktif sektör büyüklüğü bazında Türkiye bankacılık sektörünün yaklaşık %80’ini oluşturan 7 büyük bankanın çalışma kapsamındaki verileri analiz edilmiştir. Bu kapsamda çalışma Türkiye Ziraat Bankası, Türkiye İş Bankası, Halk Bankası, Yapı ve Kredi Bankası, Vakıflar Bankası, Akbank ve Garanti Bankası’nı içerecek şekilde tasarlanmıştır.

Tablo 1: Türkiye’nin En Büyük 7 Bankasının Toplam Aktif Büyüklüklerinin Özellikleri (Mn TL, 2019)

Banka Adı	Max. Değ.	Min. Değ.	Ortal.	Stan. Sapma	Aktif Büy. Artışı (%)
Ziraat Bankası A.Ş.	434,7	74,2	199,1	101,5	585,0
Türkiye İş Bankası A.Ş.	363,3	63,3	177,5	76,1	573,8
Garanti Bankası A.Ş.	325,2	35,7	121,1	73,1	911,0
Akbank A.Ş.	316,0	78,6	186,1	85,5	402,2
Halkbank A.Ş.	305,5	38,1	117,6	64,8	800,8
Yapı Kredi A.Ş.	297,8	61,6	15,9	73,9	483,5
Vakıflar Bankası A.Ş.	270,5	46,7	135,5	75,2	578,8

Kaynak, BDDK

Çalışma konusu ile bağlantılı olarak ilgili bankalar için Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu ve Türkiye Bankalar Birliği tarafından yayınlanan verilerden yararlanılmıştır. Bankacılık sektör bilgileri üçer aylık (çeyrek dönemlik) bilançolar üzerinden değerlendirmeye alınmıştır. Yapılan

araştırmada, Türkiye'deki makro ihtiyati politika tedbir uygulamaları 2007 yılında başlayıp 2017 yılını da kapsayan dönem itibariyle yoğun olarak kullanıldığı için bahsi geçen kaynaklardan derlenen veriler de bu dönem aralığı dikkate hazırlanarak toplanmış ve yorumlanmıştır.

Araştırma çerçevesinde yapılan analizlerde bağımlı değişken olarak ilgili bankaların bireysel kredi büyümesi alınmış, bağımsız değişkenler için iki temel değişken kümesi düşünülmüştür. Bu açıdan bağımsız değişkenler; banka içi faktörleri gösteren ve her banka için farklılaşan takibe dönüşen alacak miktarı, toplam aktif büyüklükleri, bankaların bilanço net kâr rakamları, bağımlı araştırma değişkenini etkilediği düşünülen ve piyasa gerçeklerini gösteren döviz kuru değerleri (Euro/Dolar paritesi) ve BIST 100 endeksi ile ikinci küme olarak makro ihtiyati politika araçlarını gösteren değişkenler endeksinden oluşmuştur. Bağımsız değişkenler seçilirken ulusal ve uluslararası literatürden yararlanılmıştır. Tüm değişkenler söz konusu çeyrek dönemlerin son günü oluşan değerleri ile modele dâhil edilmiştir. Değişkenlerin logaritmik büyümesi esas alınarak Panel Veri Modeli kullanılmış ve Hausman Testi, Otokorelasyon Testi, Baltagi ve Wu Testi, Modifiye Wald Testi ve Newey Tahmincisi uygulanmıştır.

Makro ihtiyati politika değişkeni oluşturulurken bu alanda en temel çalışmayı yapan Cerutti vd (2015)'nin yöntemi takip edilmiştir. Bu yöntemin yerel araştırmacılar tarafından da farklı dönemlerde tercih edildiği görülmüştür (Eşsiz ve Karabulut, 2018). Söz konusu yöntemde çeyrek dönemde uygulanan her bir genişletici ihtiyati politikaya +1 değeri, daraltıcı politikaya -1 değeri verilmiş ve söz konusu dönemler için politika skoru elde edilerek bu skor araştırmaya doğrudan dâhil edilmiştir. 55'i daraltıcı, 18'i genişletici olmak üzere toplam 73 adet makro ihtiyati politika tedbiri, söz konusu 2007-2017 arasındaki 44 dönem boyunca gözlemlenmiş ve tablo haline getirilmiştir. Çalışma, değişkenlerin logaritmik büyümeleri esas alınarak yürütülmüştür. Model hem zamana hem de gözleme bağlı değişkenler ile kurulmuş olması sebebiyle bir "Panel Veri Modeli" olmuştur.

Bu kapsamda değişkenler vasıtasıyla ortaya konan model aşağıdaki şekilde ifade edilebilmiştir;

$$\begin{aligned} \text{Kredi Büyümesi}_{i,t} &= \beta_0 + \beta_1 * \text{Takipteki Krediler}_{i,t} + \beta_2 * \text{Toplam Aktifler}_{i,t} \\ &+ \beta_3 * \text{Toplam Kar}_{i,t} + \beta_4 * E/D_t + \beta_5 * \text{BIST100}_t \\ &+ \beta_6 * \text{Makro İhtiyadi Politika Değişkeni}_t + \epsilon_{i,t} \end{aligned}$$

Analiz Sonuçları

Yukarıda bahsedildiği üzere çalışmadaki tüm değişkenler çeyrek dönemlerin son günü itibariyle oluşan değerleri üzerinden modele dahil edilmiş ve değişkenlerin yorumlanması için Panel Veri Modeli esas alınmıştır. Araştırmada öncelikle, panel veriler için hangi model biçiminin geçerli olacağı (Tasadüfi Etkiler Modeli mi, Sabit Etkiler Modeli mi?) kararının verilmesi istenmiş ve bunun için "Hausman Testi" kullanılmıştır. Hausman Testi, sabit etkiler ve tesadüfi etkiler sonuçları arasında tesadüfi etkilerin daha iyi bir model olduğu hipotezi üzerine kurulmuştur. Söz konusu hipotez istatistiği "Ki Kare Dağılımı"na aittir ve yapılan test sonucunda p=0.000

düzeyinde anlamlı çıkmıştır. Bu itibarla Hausman Testine göre “Sabit Etkiler Modeli daha etkin” bir model olarak değerlendirilmiştir. Bu aşamadan sonra tahmin yöntemi ve tahminci seçimi aşamalarına geçilmiştir. İlk olarak Otokorelasyon Testi yapılmış ve panel veri için özel olarak geliştirilmiş Baltagi ve Wu Testi (1999) tercih edilmiştir. Söz konusu test istatistiğinin Durbin Watson Test İstatistiği gibi 2’ye yakın bir değer alması istenilmiştir. Ancak yapılan analizlerde bu rakam 0,57948478 değerini almıştır. Bu kapsamda modelde otokorelasyon olduğu sonucuna varılmıştır.

Bir sonraki aşamada Modified Wald Testi ile heteroskedasiti sorunu olup olmadığına yönelik alternatif hipotezli test yapılmıştır. Ki Kare İstatistiğini takip eden söz konusu istatistiğin p değeri, diğer bir ifadeyle heteroskedasitinin olmadığı hipotezi p=0.000 anlamlılık düzeyi ile reddedilmiştir. Dolayısıyla modelde heteroskedasiti bulunmuştur. Modelde her iki sorunun çıkması da beklenmektedir; çünkü gözlemlere, diğer bir ifadeyle bankalara tüm gözlemler için eşit olan EUR, USD, BIST 100 ve makro ihtiyati politika bağımsız değişkenleri eklenmiştir. Bu kapsamda hem otokorelasyonun hem de heteroskedasitinin olduğu panel datalar için geliştirilen ve dayanıklı tahminci adı verilen Newey Tahmincisi uygulanmıştır. Elde edilen regresyon sonuçları aşağıda yer alan Tablo 2’de özetlenmiştir.

Tablo 2: Regresyon Sonuçları

Number of obs=	273
F(6,266)=	41.78
Prob > F =	0
R-squared	0.6554
Adj R-squared	0.6479
Root MSE	0.05828

Newey-West

topkred	Coef.	Std. Err.	t	P>t	[95%Conf.	Interval]
takkred	-0.12656	.0249661	-5.15	0.000	-.1778435	-0.079531
topak	0.769442	.0792278	10.25	0.000	.656246	0.9682326
kar	-0.01572	.0125208	-1.60	0.203	-.0447064	0.0045987
e/d par.	-0.28136	.0498872	-5.08	0.000	-.3518134	0.1553655
bist100	-0.14575	.0204505	-6.91	0.000	-.1814822	0.1009514
lgmpianet						
L1.	0.002746	.076331	-2.14	0.084	-.01433	0.0149228
_cons	0.1427	.0148771	9.17	0.000	.1070786	0.1656622

Yukarıda STATA13 paket programı çıktısında özet halinde kısaltmaları verilmiş olan değişkenler; ilk satırda bağımsız değişken olan toplam krediler olmak üzere; daha sonra açıklayıcı değişkenler olan sırası ile takipteki krediler, toplam aktifler, toplam

kâr (bilanço net kârı), Euro/Dolar paritesi, BIST 100 endeksi, makro ihtiyati politika endeksinin 1 dönem gecikmeli değeri ve modeldeki sabitleri olarak belirlenmiştir.

Modelin düzeltilmiş R2 değeri 0.6413 olup göreceli olarak yüksektir. Bununla beraber kâr değişkeni modelde istatistiki olarak anlamsız çıkarken (hem %1 hem de %5 ve %10 düzeylerinde), makro ihtiyati politika endeksine ait değişken %5 düzeyinde anlamsız ($p=0.084$) ancak %10 düzeyinde anlamlı çıkmıştır. Birçok bilimsel çalışmada bu düzeydeki anlamlı çıkan değişkenler önem düzeylerine göre göz önüne alınmışlardır (Aklan ve Nargeleçekenler, 2008; Ersin, 2018; Varlık, 2020). Bu çalışmada da makro ihtiyati politika değişkeni her ne kadar %5 düzeyinde anlamsız çıksa da, söz konusu değişkenin %10 düzeyinde anlamlı çıktığı görülmüştür. Model, değişkenlerin gecikme değerleri için farklı alternatifler üzerinden çalıştırılmış ancak bulunan en optimal sonuç yukarıda yer alan tablodaki gibi olmuştur. Yapılan analizin sonuçlarına aşağıda verilmiştir.

Takipteki Krediler

Bankacılık sisteminin en önemli piyasa araçlarının başında krediler gelmektedir. Bu anlamda bankalar, bankacılık faaliyetleri içerisindeki en büyük kâr paylarını piyasaya arz ettikleri kredilerden elde etmektedir. Bununla birlikte zarara uğrama ihtimallerinin en yüksek olduğu alan da yine kredi arz işlemlerinin yürütüldüğü alandır. Verilen kredilerin kısmen veya tamamen geri ödenmemesi halinde bu krediler takipteki krediler portföyüne dâhil olmaktadır. Takipteki kredilerin toplam krediler içindeki yeri ve büyüklüğü oldukça önemlidir, çünkü piyasa ekonomilerinde kişi veya kurumların ödeme güçleriyle bağlantılı olarak bankalardan almış oldukları kredilerin geri ödenmemesi kredi alınan bankanın aktif büyüklüğünü azaltmakta ve risk seviyesini yükseltmektedir.

Bu çalışmada yapılan ampirik modelin sonuçlarına bakıldığında, takipteki krediler ile bireysel kredi büyümesi arasındaki ilişki ters yönlü olarak çıkmıştır. Söz konusu ilişkinin ters yönlü olması bankacılık sektörünün işleyiş dinamikleri açısından oldukça anlamlıdır. Bu sonuca göre bankaların takipteki kredileri arttıkça piyasalarda bozulma yaşanması ve kredilerin kısmen veya tamamen geri ödenmemesi riskine karşı bankaların yeni kredi vermekten kaçınma eğiliminde olabileceği değerlendirilmiştir.

Toplam Aktifler

Bankaların bir mali yıl içerisindeki çalışma performanslarının yansıtıldığı iki temel tablo bulunmaktadır. Bunlar banka bilançoları ile bankaların gelir tablosudur. Söz konusu tablolardan banka bilançoları, en genel tanımıyla bir T cetveli esasında bankaların varlık ve yükümlülüklerini gösteren bir yapıya sahiptir. Söz konusu varlıklar ve yükümlülükler bankaların çift taraflı kayıt sistemi altında bir takvim dönemi içerisindeki çalışma performansını ortaya koymaktadır. Bankanın diğer finansal kurum ve kuruluşlar ile ekonomik aktörler arasında kurduğu ilişkiler bu bilançolar vasıtasıyla kamuoyuyla paylaşılmaktadır. Aşağıda yer alan Tablo 3'te ticari bir banka bilançosunun aktif ve pasif tarafında yer alan varlık ve yükümlülüklerine ilişkin temel kalemlere yer verilmektedir. Tablodaki yapılanma doğrultusunda banka tarafından verilen krediler banka bilançosunun aktif tarafında yer alırken, bankanın almış olduğu krediler pasif tarafında bulunmaktadır.

Tablo 3: Ticari Banka Bilançosu

Ticari Banka Bilançosu	
Aktif (Varlıklar)	Pasif (Yükümlülükler)
Nakit	Öz sermaye
Karşılıklar (Rezervler)	Mevduat
Verilen Krediler	Alınan Krediler
İştirakler	Sendikasyon Kredisi
Duran Varlıklar	İhtiyat Akçesi

Kaynak: BDDK

Aktif büyüklüğü artan bankanın finansal piyasadaki rekabet gücü diğer bankalara göre daha yüksektir, dolayısıyla varlıklarının toplamı ve rekabet gücü yüksek olan banka diğer bankalara kıyasla daha çok kredi verme eğiliminde olabilmektedir. Bu doğrultuda ilgili bankanın kasasında bulunan ve piyasaya kullanılabileceği fon miktarı daha fazla olmaktadır ve bu banka aktif büyüklüğüne dayanarak daha düşük faiz oranlarından kredi vererek rekabet gücünü arttırabilmektedir. Yapılan çalışmanın ampirik sonuçlarına göre 7 büyük bankanın toplam aktifleri ile bireysel kredi büyümesi arasında pozitif bir ilişki olduğu görülmüştür. Bu sonuç çerçevesinde ilgili bankaların toplam aktifleri arttıkça bu bankaların kredi verme eğiliminin de artış gösterebileceği değerlendirilmiştir.

Toplam Kâr (Bilanço Net Kârı)

Her iktisadi işletmede olduğu gibi bankaların da temel kuruluş amaçlarından birisi yüksek kâr elde etmektir. Bankalar kârlarının belirli bir bant içerisinde ve devamlı olarak yükselme eğiliminde olması için çeşitli faaliyetlerde bulunmaktadır. Bunun için öncelikle her banka, içinde bulunduğu küresel ve ulusal finansal piyasa koşulları çerçevesinde ve kendi çalışma prensipleri doğrultusunda ürün ve hizmet çeşitliliğine giderek kârlılık oranlarını arttırmaya çalışmaktadır. Bununla birlikte yapılan çalışmada değerlendirmeye alınan 7 büyük bankanın toplam kârlılık düzeyi ile bireysel kredi büyümesi arasında anlamlı bir ilişki gözlemlenmemiştir. Bu sonuca göre bankalar açısından kredi verme davranışının arkasında yatan temel güdülerden birinin sadece yüksek kâr elde etmek olmadığını söylemek mümkündür. Bankalar kârlarının düşeceği tahmininde bulunsalar dahi bankacılık sektöründeki yoğun rekabet ortamında bankaların kredi vermeye devam edebilecekleri ve aktiflerini büyütme çalışabilecekleri öngörülmüştür.

Euro/Dolar Paritesi

Ekonomik verilerin ulusal ve uluslararası finansal piyasaların durumunu gösteren ekonomik göstergelerden ve bu piyasalarda düzenli olarak yayınlanan sayısal bilgilerden etkilenme derecesi oldukça yüksektir. Ayrıca söz konusu piyasalara hâkim olan beklentilerin yönü ve şiddeti çok kısa bir süre içerisinde keskin artışlara ve düşüslere yola açabilmektedir. Bu kapsamda başta yatırımcı kurum ve kuruluşlar

olmak üzere piyasada aktif rol oynayan veya oynama niyetinde olan her ekonomik birim bahsi geçen ekonomik göstergeler, değişkenler ve sayısal bilgilere göre kendi pozisyonlarını almakta ve nihai kararlarını bu doğrultuda vermektedir.

Dolayısıyla Euro/Dolar paritesinin aldığı değerler ve bu değerlerin seyri ekonomik birimlerin aldıkları kararlar üzerinde oldukça belirleyici rollere sahiptir ve yatırımcıları kimi alanlara yönlendirirken kimi alanlardan da uzaklaştırmaktadır. Bu konuya analize dâhil edilen bankalar açısından bakıldığında, banka bilançolarında hem TL cinsi hem de yabancı cins varlıkların ve yükümlülüklerin bulunduğu görülmektedir. Bu durumda söz konusu varlık ve yükümlülükler arasında tek bir parasal değere doğru bir yığılma olması halinde bankanın açık pozisyon problemiyle karşılaşması kaçınılmaz olmaktadır.

Yapılan çalışmada 7 büyük bankadan elde edilen veriler doğrultusunda ekonomik gidişatın ve krizin en önemli göstergelerinden biri olarak kabul edilen Euro/Dolar paritesi ile bireysel kredi büyümesi arasındaki ilişkiye bakılmıştır. Analiz sonucunda bu ilişkinin negatif yönlü bir yapıya sahip olduğu görülmüştür. Bu sonuca göre, Euro/Dolar paritesinin TL karşısında değer kazanması halinde, ilgili paritenin yükselişiyle birlikte yurtiçinde kredi alan kesimin mali gücündeki zayıflama ve dolayısıyla bankaların takibe dönüşen alacak miktarında istenmeyen artışlar görülmesi ihtimaline paralel olarak bankaların daha az kredi verme eğiliminde olabileceği, tersi durumunda ise piyasaya arz ettikleri kredi miktarının yükselebileceği değerlendirilmiştir.

Makro İhtiyati Politika Değişkeni

2008 yılında yaşanan küresel kriz bütün dünya ekonomilerini derinden sarsmıştır. Ekonomik göstergeler çok kısa bir süre içerisinde dip noktaları görmüş, kriz öncesinde balonlar oluşturan varlık fiyatları piyasa arz ve dengelerini işlevsiz hale getirecek kadar normal değerlerinin altına düşmüştür. Bu doğrultuda hem para ve maliye politikası uygulamalarını destekleyecek hem de onların açıkta bıraktığı veya yeteri kadar etkileme gücüne sahip olmadığı alanlarda piyasa göstergelerini olumlu yönde yukarı çekerek kriz ortamından çıkılmasını sağlayacak yeni politikalara başvurulmuştur. Bu politikaların başında makro ihtiyati politikalar ve bu politikalar doğrultusunda alınan tedbirler çerçevesinde kullanılacak makro ihtiyati politika araçları gelmiştir.

2001 yılında ciddi bir bankacılık krizi yaşayan, krizin ardından pek çok yapısal reform hazırlayan ve bu reformları yürütecek çeşitli kurum ve kuruluşları hayata geçiren Türkiye, bankacılık sektörü açısından 2008 yılında ortaya çıkan küresel krize daha sağlam girmeyi başarabilmiştir. Bu kapsamda Basel I, II ve III uygulamaları çerçevesinde ortaya konulan ekonomik ve mali kriterlerle uyumlu bir çalışma performansı sergilenmiştir. Ayrıca aşırı kredi genişlemelerini önlemeye yönelik olarak alınan tedbirlerin ekonomik canlanmayı engellemeyecek bir seviyede olmasını teşvik edecek ve piyasanın mevcut durumuyla uyumlu genişletici uygulamalara imkân verecek şekilde kurgulanmasına özen gösterilmiştir.

Söz konusu tedbirler ağırlıklı olarak öncelikle TCMB ve BDDK tarafından alınmıştır. Sermaye Piyasası Kurumu, Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu ve Hazine Müsteşarlığı gibi farklı kurum ve kuruluşlar tarafından da çeşitli tedbirler alınarak ekonomik

büyümenin sağlıklı bir şekilde sürdürülmesine destek verilmiştir. Bununla birlikte makro ihtiyati politikalar bütünü içerisindeki konumları açısından TCMB ve BDDK'nın ön plana çıkması sebebiyle, yapılan çalışmaya 2007-2017 yılları arasında bu iki kurum tarafından uygulanan makro ihtiyati politika tedbirleri dâhil edilmiştir. Çalışmada değerlendirmeye alınan tedbirlerin 55 adedi daraltıcı önlemlerden, 18 adedi genişletici önlemlerden derlenmiştir.

Yapılan analiz sonucunda makro ihtiyati politika tedbirleri ile kredi genişlemesi arasında pozitif yönlü ve istatistiki olarak anlamlı düzeyde bir ilişki bulunmuştur. Bununla birlikte ilişkinin katsayısı düşük çıkmıştır. Bu anlamda, 2007-2017 yılları arasında uygulamaya konulan daraltıcı ve genişletici makro ihtiyati politika tedbirleri sayesinde, analize dâhil edilmiş olan 7 lider bankanın bireysel kredi büyümelerine etki edilebildiği, söz konusu büyümenin sınırlı tutulabildiği, dolayısıyla anılan dönem itibarıyla uygulanan makro ihtiyati politikaların ilgili bankaların bireysel kredi büyümesinin artmasını belirli seviyelerde tutabilen araçlardan olabileceği değerlendirilmiştir.

BIST 100 Endeksi

Her ülke yatırım ve tüketim kararlarının alınması, ekonomik faaliyetlere girişilmesi veya kaçınılması gereken sektörlerin veya işlemlerin belirlenmesi aşamalarında belirli göstergeleri ve endeksleri yakın bir şekilde takip etme eğilimindedir. Söz konusu endekslerle belirli ekonomik göstergelerden oluşturulan bir sepet üzerinden başarı ve kârlılık seviyelerine göre şirketlerin piyasa değerleri sıralanabilmektedir.

Türkiye'de yüksek ve istikrarlı kâr elde etme amacıyla faaliyette bulunan yatırımcıların yakın takipçisi olduğu endekslerin başında BIST 100 endeksi gelmektedir. BIST 100 endeksi Borsa İstanbul'da işlem görmekte olan ve hem piyasa hem de işlem hacmi bakımından en yüksek değere sahip 100 hisse senedinin performans ölçümlerinin yapıldığı temel gösterge niteliğindedir.

Ekonomik birimlere endeks dâhilindeki ilgili şirket hisse senetlerinin piyasalardaki genel borsa değerleri ile bu değerlerin iniş ve çıkışları üzerinden çeşitli yorumlar yapabilmek imkânı sağlanmaktadır. Endekste yer alan hisse senetlerinin belirlenmesi sürecinde Borsa İstanbul'da işlem gören hisse senedi ve şirket payları ele alınmakta ve bu payların bir yıl içinde dört defa gözden geçirilmesi gerekmektedir. Hisse senetleri A, B, C ve D grubu hisse senetleri olarak sınıflandırılırken BIST 100 endeksine dâhil edilecek hisse senetleri A ve B grubundan seçilmektedir. Yapılan çalışmada BIST 100 endeksi ile bankaların bireysel kredi büyümesi arasında ters yönlü bir ilişki çıkmıştır.

SONUÇ

2008 yılıyla birlikte küresel piyasalarda aşırı kredi genişlemesi eğilimi başlamış ve piyasalardaki yüksek likidite akımları bu genişlemelerin hacmini yükseltmiştir. Artan kredi genişlemelerinin ekonomik göstergelere zarar vermesini önlemek amacıyla mali ve finansal otoriteler tarafından çeşitli politika tedbirleri alınmasına ihtiyaç duyulmuştur. Söz konusu politika tedbirleri arasında Türkiye açısından 2007-2017 yılları arasında öne çıkan uygulamalardan biri de makro ihtiyati politika tedbirleri olmuştur.

Bu çalışmada Türkiye'nin bankacılık sektörü temelinde 2008 yılı küresel krizine karşı alınan makro ihtiyati tedbirlerle birlikte bankacılık sektörünün temel büyüklüklerini içeren ilgili bağımsız değişkenlerin analize dâhil edilen 7 lider bankanın bireysel kredi büyümesi üzerindeki etkileri araştırılmıştır. Bu açıdan yapılan analizin bağımlı değişkeni bankacılık sektörünün ana faaliyet grubu içerisine giren ve kredi verme işlemlerinin temel göstergesi olan bireysel kredi büyümesi olarak seçilmiştir. Bağımsız değişkenler 2007-2017 yılları arasındaki 44 dönem boyunca çalışmaya alınan 7 büyük bankanın aktif büyüklükleri, kredi portföyü büyümeleri, takibe dönüşen alacak miktarları, toplam kâr rakamları (bilanço net kârı), Euro/Dolar paritesi, BIST 100 endeksi ve Türkiye'de uygulanan daraltıcı (55 adet) ve genişletici (18 adet) makro ihtiyati politika tedbirlerini gösteren değişken olarak belirlenmiştir. Makro ihtiyati politika değişkeni oluşturulurken yöntem olarak Cerutti vd. (2015)'nin çalışması üzerinden gidilmiştir. Çalışmada değişkenlerin logaritmik büyümeleri esas alınarak Panel Veri Modeli kullanılmış ve Hausman Testi, Otokorelasyon Testi, Baltagi ve Wu Testi, Modified Wald Testi ile Newey Tahmincisi uygulanmıştır.

Analiz sonuçlarına göre takipteki krediler ile bireysel kredi büyümesi arasındaki ilişkinin ters yönlü olduğu bulunmuştur. Bu sonuç kapsamında takipteki krediler arttıkça piyasalarda yaşanabilecek herhangi bir kriz veya olumsuz durum karşısında kredilerin kısmen veya tamamen geri ödenmemesi riskine karşı ilgili bankaların yeni kredi vermektan imtina edebileceği yorumu yapılmıştır. Toplam aktif büyüklüğünün bireysel kredi büyümesi üzerindeki etkisine bakıldığında ise 7 büyük bankanın toplam aktifleri ile bireysel kredi büyümesi arasında pozitif bir ilişki olduğu anlaşılmıştır. Bu ilişki doğrultusunda bankaların toplam aktifleri arttıkça kredi verme eğiliminin de artabileceği şeklinde bir sonuca varılmıştır. İlgili bankaların toplam kârlarının bireysel kredi büyümesini nasıl etkilediği araştırıldığında bu iki değişken arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Dolayısıyla söz konusu bankaların kredi verme davranışlarının elde ettikleri kârlarla doğrudan bir ilişkisinin olmayabileceği, bankaların zarar edeceklerini bilmeleri halinde dahi kredi vermeyi sürdürebileceği tahmininde bulunulmuştur. Euro/Dolar paritesinin ve BIST 100 endeksinin bireysel kredi büyümesine olan etkilerine bakıldığında aradaki ilişkinin ters yönlü olduğu anlaşılmıştır. TL'nin Euro/Dolar paritesi karşısında değer kaybetmesi halinde ilgili bankaların verdikleri kredi miktarını düşürebildiği, böylelikle bireysel kredi büyümesinin negatif bir eğilime sahip olabileceği yorumu yapılmıştır. Daraltıcı ve genişletici makro ihtiyati politika tedbirlerinin bireysel kredi büyümesiyle olan ilişkisinin pozitif yönlü olduğu, ancak ilişkinin katsayının küçük olduğu görülmüştür. Buna göre dönemler itibariyle ayrı ayrı veya birlikte uygulama alanı bulan ve farklı hedefler içeren daraltıcı ve genişletici toplam makro ihtiyati politika tedbirlerinin, analize dâhil edilen 7 lider bankanın bireysel kredi büyümelerinin belirli sınırlarda tutulmasını sağlayacak araçlar arasında sayılabileceği değerlendirilmiştir.

EKLER

EK 1: 2007-2017 Yılları Arasında TCMB ve BDDK Tarafından Alınan Daraltıcı Makro İhtiyati Tedbirler Değişkeni Kümeleri

DARALTICI MAKRO İHTİYATİ TEDBİRLER	
1	Kredi kartı asgari ödeme oranlarının artırılması
2	Kredi kartlarının belirli durumlarda nakit kullanıma kapatılması
3	Kredi kartı limitleri için kredi/gelir sınırlaması getirilmesi
4	Kredi kartları için risk ağırlığının artırılması
5	Kredi kartı taksit sayısının belirli ürünlerde sınırlandırılması
6	Kredi kartı taksit imkânının belirli ürünlerde kaldırılması
7	Taşıt kredilerinde vade sınırlaması getirilmesi
8	Taşıt kredileri için kredi/değer oranına sınırlama getirilmesi
9	Taşıt kredilerinin genel karşılık kapsamına alınması
10	Taşıt kredilerinin risk ağırlığının artırılması
11	Taşıt kredileri için LTV belirlenmesi
12	Konut kredileri için kredi/değer oranına sınırlama getirilmesi
13	Konut kredileri için kredi/teminat oranına sınırlama getirilmesi
14	Konut kredilerinde LTV tavanının artırılması
15	Tüketici kredileri için risk ağırlığının artırılması
16	Tüketici kredileri için artırılmış genel karşılıklar uygulamasının getirilmesi (konut dışında)
17	Tüketici kredileri için genel karşılıkların artırılması
18	Tüketici kredisi portföyünün toplam kredi portföyüne oranının artırılması
19	Tüketici kredilerine vade sınırlaması getirilmesi (konut ve gayrimenkul kredisi dışındaki krediler)
20	Tüketici kredileri için kredi değer oranı uygulamasının başlatılması
21	Takipteki tüketici kredileri için genel karşılıkların artırılması
22	İhtiyaç kredisinde vade imkânına sınır getirilmesi
23	İhtiyaç kredilerinde risk ağırlığının artırılması
24	İhtiyaç kredilerinin borç bakiyelerinin yeniden yapılandırılmasına imkân tanınması
25	Vadesi iki yılın altındaki/üstündeki ihtiyaç kredilerinin risk ağırlığının artırılması
26	Hane halkının yabancı para cinsinden borçlanmasının kısıtlanması
27	TL zorunlu karşılık oranlarının artırılması
28	TL zorunlu karşılık oranlarının farklı vade dilimlerine göre artırılması
29	YP kısa vadeli yükümlülükler için zorunlu karşılık oranlarının artırılması
30	TL kısa vadeli yükümlülüklerin zorunlu karşılık oranlarının artırılması
31	TL zorunlu karşılıklara faiz ödemesi yapılması
32	YP çekirdek dışı yükümlülüklerde zorunlu karşılıkların tüm vade dilimlerinde artırılması
33	Bankaların TL zorunlu karşılıklarına yapılan faiz ödemelerinin artırılması
34	YP cinsi zorunlu karşılıklara faiz ödemesi yapılması
35	Zorunlu karşılıkların dikkate alınmasındaki oranın likidite karşılama oranının hesaplanmasında yükseltilmesi
36	Riskli sektörlere verilen krediler için zorunlu karşılık oranlarının artırılması
37	Bankalara büyük vade uyumsuzluklarında sermaye değişimi aracılığıyla faiz riskini içermeleri gerektiğinin duyurulması

38	Faiz koridoru sisteminin oluşturulması
39	Rezerv Opsiyon Mekanizmasının aktif hale getirilmesi
40	Yabancı hissedarlı bankaların sermaye yeterlilik oranlarının sıkılaştırılması
41	Mevduatların sigorta primi hesaplamalarında kısa vade ortalamasına sahip bankaların sigorta prim ödemelerinin artırılması
42	Bankaların faiz riski standart oranının %20 ile sınırlandırılması
43	Yerleşik kişilerin yurt dışından elde ettiği kredilerin KKDF oranlarına yönelik düzenleme getirilmesi
44	TL ve YP cinsinden mevduatlara ödenen faiz oranlarına stopaj uygulanması
45	Kaldıraç oranlarının TCMB tarafından belirlenen seviyenin üzerinde olması halinde bankalara ilave zorunlu karşılık uygulanması
46	Toplam likidite ve döviz cinsi likidite karşılama asgari oranlarının artırılması
47	Bankalara kredi/GSYİH açığına göre risk ağırlıklı aktiflerinin %2,5'ine kadar konjonktür karşısı sermaye tamponu bulundurma zorunluluğunun getirilmesi
48	İlave çekirdek sermaye gereksinimlerini karşılayamayan bankaların kar dağıtım oranının kısıtlanması
49	Sermaye koruma tamponunun yükseltilmesi
50	Hazine Müsteşarlığı tarafından KGF'ye kaynak aktarılmasına yönelik olarak kefalet limitlerinin yükseltilmesi
51	Bankalara temettülerini dağıtmadan önce BDDK'dan onay alma zorunluluğunun getirilmesi
52	Operasyonel risk için bankalardan ek sermaye bulundurmalarının istenmesi
53	Akreditif ve teminat mektuplarının risk ağırlığının artırılması
54	Genel amaçlı standart kredilerde genel provizyon karşılığının artırılması
55	Bankaların öz kaynaklarına ve sermaye yeterliliğinin ölçülmesine yönelik düzenlemeler getirilmesi

Kaynak: BDDK, TBB, TCMB

EK 2: Yıl ve Çeyreklik Bazında 2007-2017 Yılları Arasında TCMB ve BDDK Tarafından Alınan Daraltıcı Makro İhtiyatı Tedbirler Değişkeni Kümeleri

YILLAR İTİBARI İLE DARALTICI MAKRO İHTİYATI TEDBİRLER								
T	YIL	ÇEYR.	YIL	ÇEYR.	YIL	ÇEYR.	YIL	ÇEYR.
1	2010	4	2013	4	2014	1	2015	1
2	2011	2	2013	4				
3	2013	4						
4	2008	1	2011	2	2013	4		
5	2014	1	2016	3				
6	2014	1 ve 2	2016	3				
7	2013	4	2014	1				
8	2014	1						
9	2013	4						
10	2013	4						
11	2014	1						
12	2011	1	2016	3				
13	2011	1						
14	2016	3						
15	2008	1	2011	2	2013	4		
16	2011	2	2013	4				
17	2011	2						
18	2013	4						
19	2013	4						
20	2010	4						
21	2011	2						
22	2014	1						
23	2016	1						
24	2016	3						
25	2011	2						
26	2009	2						
27	2010	4	2011	2				
28	2011	1						
29	2011	2	2012	4	2013	1 ve 2		
30	2013	1						
31	2014	4						
32	2015	1 ve 4						
33	2015	2, 3 ve 4						
34	2015	2						
35	2017	3						
36	2011	3						
37	2011	3						
38	2011	4						
39	2011	4						
40	2011	3						
41	2011	3						
42	2012	3						
43	2013	1						
44	2013	1						

45	2013	1						
46	2015	1	2016	1	2017	1		
47	2016	1						
48	2016	1						
49	2017	1						
50	2017	1						
51	2008	4						
52	2007	2						
53	2008	1						
54	2011	2						
55	2013	3	2014	3				

Kaynak: BDDK, TBB, TCMB

EK 3: 2007-2017 Yılları Arasında TCMB ve BDDK Tarafından Alınan Genişletici Makro İhtiyati Tedbirler Değişkeni Kümeleri

GENİŞLETİCİ MAKRO İHTİYATİ TEDBİRLER	
1	Kredi kartı asgari ödeme oranlarının artırılması
2	Kredi kartlarının belirli durumlarda nakit kullanıma kapatılması
3	Kredi kartı limitleri için kredi/gelir oranına getirilen sınırlamalarda değişikliğe gidilmesi
4	Kredi kartları için risk ağırlığının artırılması
5	Kredi kartı taksit sayısının belirli ürünlerde sınırlandırılması veya artırılması
6	Kredi kartı taksit imkânının belirli ürünlerde kaldırılması
7	Taşıt kredilerinde vade sınırlamasının yukarı çekilmesi
8	Taşıt kredileri için kredi/değer oranına getirilen sınırlamalarda değişikliğe gidilmesi
9	Taşıt kredilerinin genel karşılık kapsamına alınması
10	Taşıt kredilerinin risk ağırlığının kredinin miktarına göre belirlenmesi
11	Taşıt kredileri için LTV belirlenmesi
12	Konut kredileri için kredi/değer oranına getirilen sınırlamalarda değişikliğe gidilmesi
13	Konut kredileri için kredi/teminat oranına getirilen sınırlamalarda değişikliğe gidilmesi
14	Konut kredilerinde LTV tavanının artırılması
15	Tüketici kredileri için risk ağırlığının artırılması
16	Tüketici kredileri için artırılmış genel karşılıklar uygulamasının getirilmesi (konut dışında)
17	Tüketici kredileri için genel karşılıkların artırılması
18	Tüketici kredisi portföyünün toplam kredi portföyüne oranının artırılması

Kaynak: BDDK, TBB, TCMB

EK 4: Yıl ve Çeyreklik Bazında 2007-2017 Yılları Arasında TCMB ve BDDK Tarafından Alınan Genişletici Makro İhtiyatı Tedbirler Değişkeni Kümeleri

YILLAR İTİBARIYLA GENİŞLETİCİ MAKRO İHTİYATİ TEDBİRLER								
T	YIL	ÇEYR.	YIL	ÇEYR.	YIL	ÇEYR.	YIL	ÇEYR.
1	2016	4	2017	1				
2	2016	3						
3	2016	3						
4	2016	1						
5	2016	3						
6	2014	4	2015	4				
7	2013	4						
8	2012	3						
9	2016	3						
10	2012	3	2016	1				
11	2016	3						
12	2015	4	2016	3				
13	2016	3						
14	2016	4						
15	2016	3						
16	2011	3						
17	2011	3						
18	2011	3 ve 4						

Kaynak: BDDK, TBB, TCMB

KAYNAKÇA

- ACHARYA, V., Philippon, T., Richardson, M., & Roubini, N. (2009), The financial crisis of 2007-2009: Causes and remedies, *Financial Markets, Institutions & Instruments*, 18(2), 89-137.
- AKLAN, A. ve Nargeleçekenler, N. (2008), "Para politikalarının banka kredi kanalı üzerindeki etkiler.", *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi* 39 (2008): 109-132,
- ALPER, K., & Tiryaki, S. T. (2011), Zorunlu Karşılıkların Para Politikasındaki Yeri (No. 1108), *Research and Monetary Policy Department*, Central Bank of the Republic of Turkey,
- ALPER, K., Hülagü, T., & Keleş, G. (2012), An empirical study on liquidity and bank lending, *Central Bank of the Republic of Turkey Working Paper*, 4,
- ALPER, K., Kara, H. and Yorukoglu, M. (2013), Reserve Options Mechanism, *Central Bank Review*, Vol. 13 (January 2013), pp. 1-14,
- ALPER, K., Altunok, F. ve Çapacıoğlu, T. (2015), ABD Merkez Bankası (Fed) Politikaları ve Bankacılık Sektörü Dış Borçlanması, *Ekonomi Notları*, TCMB,
- ARICAN, E., & Tanınmış Yücememiş, B.(2015), Para Politikaları Işığında Türk Bankacılık Sektörü Genel Değerlendirmesi, *İktisadi Araştırmalar Vakfı Yıllık*, (27),
- AYYAGARI, M., Beck, T., & Martinez Peria, M. S. (2017), Credit growth and macroprudential policies: preliminary evidence on the firm level, *BIS Paper*, (91a),
- BAKKER, B. B., & Gulde, A. M. (2010), The credit boom in the EU new member states: Bad luck or bad policies?, *IMF Working Papers*, 1-45,
- BANKACILIK DÜZENLEME VE DENETLEME KURUMU, (2010), 2010 Yılı Faaliyet Raporu, *Basel Düzenlemeleri*, 2010,
- BANK FOR INTERNATIONAL SETTLEMENTS, (2011), The Impact of Sovereign Credit Risk on Bank Funding Conditions, *CGFS Papers*, No: 43,
- BARAJAS, A., Dell’Ariccia, G., & Levchenko, A. (2007), Credit booms: The good, the bad, and the ugly, *IMF*,
- BAŞÇI, E., & Kara, H. (2011), Finansal İstikrar ve Para Politikası, *İktisat İşletme ve Finans*, 26 (302),
- BEYER, A., Nicoletti, G., Papadopoulou, N., Papsdorf, P., Rünstler, G., Schwarz, C., ... & Vergote, O. (2017), The transmission channels of monetary, macro- and microprudential policies and their interrelations (No. 191), *ECB Occasional Paper*,
- BINICI, M., Erol, H., Kara, H., Özlü, P., & Ünalınış, D. (2013), Faiz Koridoru bir Makro İhtiyati Araç Olabilir mi?, *TCMB Ekonomi Notları*, 20, 1-16,
- BINICI, M., Kara, H. Ve Özlü, P. (2016), Faiz Koridoru ve Banka Faizleri: Parasal Aktarım Mekanizmasına Dair Bazı Bulgular,
- BRUNO, V., Shim, I ve Shin, H. S. (2015), Comparative Assessment of Macroprudential Policies, *Monetary and Economic Department*, *BIS Working Papers* No 502,

- BULUT, K. (2015), Türkiye'de Bankacılık Sektörünün Finansal Yapısı ve Bu Yapının Müşteri Tercihine Etkisi (Master's thesis, İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü),
- BUMIN, M., & Taşkın, F. D. (2015), The Impact of Macro-Prudential Measures on Retail Loans: Evidence from Turkey, *International Journal of Contemporary Economics and Administrative Sciences*, 5 (1-2), 48-66,
- CERUTTI, E., Claessens, S., & Laeven, M. L. (2015), The use and effectiveness of macroprudential policies: new evidence (No. 15-61), *International Monetary Fund*,
- CLAESSENS, S., Dell'Araccia, G., Igan, D., & Laeven, L. (2010), Cross-country experiences and policy implications from the global financial crisis, *Economic Policy*, 25(62), 267-293,
- CLAESSENS, S., Ghosh, S. R., & Mihet, R. (2013), Macro-prudential policies to mitigate financial system vulnerabilities, *Journal of International Money and Finance*, 39, 153-185,
- COTTARELLI, C., Dell'Araccia, G., & Vladkova-Hollar, I. (2005), Early birds, late risers, and sleeping beauties: Bank credit growth to the private sector in Central and Eastern Europe and in the Balkans, *Journal of banking & Finance*, 29(1), 83-104,
- DAVIS, J. S., Mack, A., Phoa, W. and Vandenberghe, A. (2016), Credit Booms, Banking Crises, and the Current Account, Volume 60, February 2016, Pages 360-377, *Journal of International Money and Finance*,
- DEWATRIPONT, M., Rochet, J. C., & Tirole, J. (2010), *Balancing the banks: Global lessons from the financial crisis*, Princeton University Press,
- EPURE, M., Mihai, I., Minoiu, C. ve Peydro, J.L. (2017), Household Credit, Global Financial Cycle, and Macroprudential Policies: Credit Register Evidence from an Emerging Country, ICREA-Universitat Pompeu Fabra, CREI, Barcelona GSE, CEPR,
- EROĞLU, N., & Kara, F. (2017), Türkiye'de Makro İhtiyati Para Politikası Araçlarının Makroekonomik Değişkenlere Etkisinin VAR Analizi ile İncelenmesi, *İstanbul İktisat Dergisi*, 67(2), 59-88,
- ERSİN, İ. (2018), "İhracata Dayalı Büyüme Hipotezinin Test Edilmesi: MINT Ülkeleri Örneği", *Ekonomi İşletme ve Maliye Araştırmaları Dergisi* 1.1 (2018): 26-38,
- EŞSİZ, F. P., & Karabulut, K. (2018), Finansal İstikrarın Sağlanması Adına Makro İhtiyati Politikaların Kredi Büyümesi Üzerindeki Etkinliğinin Dinamik Panel Veri Yöntemiyle Ölçülmesi: 2000-2013, *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 32(3), 661-681,
- GEDİKLİ, A. (2017), Para Politikası Aracı Olarak Faiz Koridorunun Etkinliği Üzerine Bir Değerlendirme: Örnek Ülke Deneyimleri, *Sosyal Bilimler Metinleri*, 2017(1), 24-40,
- JORDÀ, Ò., Schularick, M., & Taylor, A. M. (2011), Financial crises, credit booms, and external imbalances: 140 years of lessons, *IMF Economic Review*, 59(2), 340-378,
- KRUSZKA, M. and Kowalczyk, M. (2011), Macro-Prudential Regulation of Credit booms and Busts, The Case of Poland, *The World Bank, Europe and*

Central Asia Region Office of the Chief Economist, Policy Research
Working Paper 5832,

KÜÇÜKSARAÇ, D. ve Özel, Ö. (2012), Rezerv Opsiyonu Mekanizması ve Optimal Rezerv Opsiyonu Katsayılarının Hesaplanması, TCMB Çalışma Tebliği, 12/32,

LONGSTAFF, F. A. (2010), The subprime credit crisis and contagion in financial markets, *Journal of Financial Economics*, 97(3), 436-450,

ODUNCU, A., Akcelik, Y., & Ermisoglu, E. (2013), Reserve options mechanism and FX volatility, Central Bank of the Republic of Turkey Working Paper, (13/03),

ÖZATAY, F. (2011), Merkez Bankası'nın yeni para politikası: İki hedef-üç ara hedef-üç araç, *İktisat İşletme ve Finans*, 26(302), 27-43,

ÖZATAY, F. (2013), Parasal İktisat: Kuram ve Politika, Elif Yayınevi,

TÜRKİYE CUMHURİYET MERKEZ BANKASI, (2013a), Finansal İstikrar Raporu, 2013,

TÜRKİYE CUMHURİYET MERKEZ BANKASI, (2013b), Parasal Aktarım Mekanizması, ISBN basılı: 978-605-5758- 88-2, ISBN elektronik: 978-605-5758-89-9, 2013,

TÜRKİYE CUMHURİYET MERKEZ BANKASI, (2014), Makro İhtiyati Politikalar ve Türkiye Uygulaması, 2014,

VARLIK, C. (2020), "Türkiye Ekonomisinde Sermaye Girişlerinin Bileşenlerinin Aşırı Kredi Genişlemeleri Üzerindeki Etkileri", *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi* 16.2 (2020): 219-238,

VURAL, U. (2013), Geleneksel Olmayan Para Politikalarının Yükselişi, TCMB Uzmanlık Yeterlilik Tezi, Ankara, 7-24.

YÜCEYILMAZ, H. F., Altın, O., & Tunay, K. B. (2017), Makro İhtiyati Tedbirler Çerçevesinde Tüketici Kredilerine İlişkin Düzenlemelerin Etkinliği: Türkiye Örneği, *Ege Academic Review*, 17(4), 449-459.